

چالش‌های مبارزه با جرائم اقتصادی و راهکارهای پیشنهادی

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۴/۰۶/۲۴

تاریخ دریافت: ۱۳۹۴/۰۲/۲۰

از صفحه ۱۴۱ تا ۱۶۰

حسین وفادار^۱، سهراب بهرامی^۲

چکیده

جرائم اقتصادی مانند هر مسئله اجتماعی دیگر از ابعاد مختلفی چون عوامل اقتصادی، اجتماعی، تاریخی، سیاسی، فرهنگی و برخی پارامترهای حقوقی قابل بررسی است. طبق آمارها و بررسی‌های صورت گرفته، فرآیند مبارزه با جرائم اقتصادی در گذشته و اکنون از پیشرفتی درخور انتظار برخوردار نبوده و روند امور، نشان از موفقیتی چشمگیر ندارد. هدف از این پژوهش، بررسی چالش‌های مبارزه با جرائم اقتصادی است و رابطه چهار متغیر خلأهای قانونی، عدم تعامل و همکاری بین سازمان‌های متولی، فقدان ساختار مشخص و مناسب و تعدد سازمان‌های متولی با جرائم اقتصادی بررسی شده است. تحقیق حاضر از نظر هدف و ماهیت کاربردی، از نظر روش، توصیفی - تحلیلی و از لحاظ نحوه گردآوری داده‌ها، پیمایشی است. جامعه آماری پژوهش، خبرگان انتظامی هستند که در مبارزه با جرائم اقتصادی تخصص دارند. با توجه به محدود بودن جامعه آماری از روش تمام شماری استفاده شد و به منظور جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه استفاده شده است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهند که وجود خلأهای قانونی، عدم تعاریف دقیق از جرائم اقتصادی، تعدد سازمان‌های مبارزه کننده، ضعف تعامل و همکاری سازمان‌های مبارزه کننده، عدم طراحی ساختار مناسب، متولی و پاسخگو از چالش‌های مبارزه با جرائم اقتصادی هستند. لذا مقابله با این نوع جرائم، رفع چالش‌های موصوف از طریق همکاری‌های بین سازمانی، ایجاد ساختارهای مناسب، متولی و پاسخگو و برطرف کردن خلأهای قانونی امکان‌پذیر است.

کلیدواژه‌ها

جرائم اقتصادی، چالش‌ها، خلأهای قانونی، پلیس آگاهی.

۱. استادیار دانشگاه علوم انتظامی امین

۲. کارشناس ارشد کشف جرائم دانشگاه علوم انتظامی امین، نویسنده مسئول: rezaporia@gmail.com

مقدمه

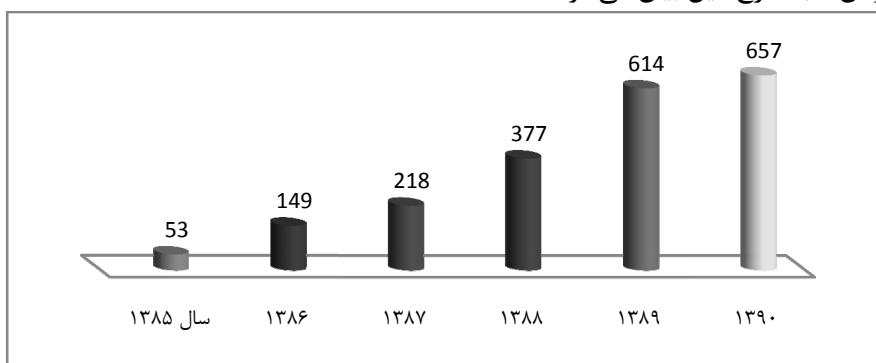
در طول دهه گذشته به دلیل تنگناها و موانع قانونی منفعت جویان از خلأهای قانونی و برخی اختیارات دولتی در جهت مقاصد و منافع شخصی، سوءاستفاده‌های وسیعی در حوزه اقتصادی به عمل آورده و ضمن ایجاد شکاف اقتصادی و بی‌اعتمادی در بین اقشار جامعه و دولت، شبکه توزیع درآمدها را در جامعه بر هم زده و فاصله فقیر و غنی را افزایش داده‌اند. تا آنجا که این پدیده، هزینه‌های دولت را کاهش داده، میانگین رشد اقتصادی را برهم زده و در یک کلمه، امنیت اقتصادی که لازمه و پیش‌شرط فعالیت فعالان اقتصادی و اجرای قانون است را از بین برده است. جرائم اقتصادی هم به عنوان یک مشکل ساختاری سیاسی یا اقتصادی و هم به عنوان یک معضل اخلاقی، تربیتی و گاهی هم به عنوان یک معضل ساختاری فرهنگی و اجتماعی قابل تأمل است (نظری، ۱۳۹۰، ص ۱۹).

جرائم اقتصادی به متمرکز کردن ثروت‌ها گرایش دارد و نه تنها شکاف میان غنی و فقیر را افزایش می‌دهد که برای مرفهان، ابزارهای نامشروع حفاظت از موقعیت و منافعشان را تأمین می‌کند. فساد اقتصادی شرایطی را فراهم می‌کند که در سایه آن، ارتکاب دیگر جرائم تسهیل می‌یابند (آندوینگ و فلدشتاد، ۱۳۸۸، ص ۴۶). این جرائم با تأثیر بر سیاست‌های مالی، صنعتی، بازرگانی و تجارتي، جامعه را به‌طور مخفیانه و پنهان دست‌خوش تغییرات، آسیب‌ها و آشفته‌گی‌های ناخواسته می‌کند؛ به صورتی که در دراز مدت و احياناً میان مدت، آثار مخرب و غیرقابل کنترلی بر پیکره اقتصادی دولت و نظام بجای می‌گذارد که به‌راحتی درمان‌پذیر نیست. از جمله این تأثیرات، بروز و ظهور مفاسد اقتصادی است (زمانی، ۱۳۸۸، ص ۲). بر اساس گزارش سازمان شفافیت بین‌المللی، کشور ما از لحاظ شفافیت اقتصادی در سال ۲۰۱۴ در بین ۱۷۵ کشور در رتبه ۱۳۶ قرار گرفته است (وبگاه الف، ۱۳۹۴).

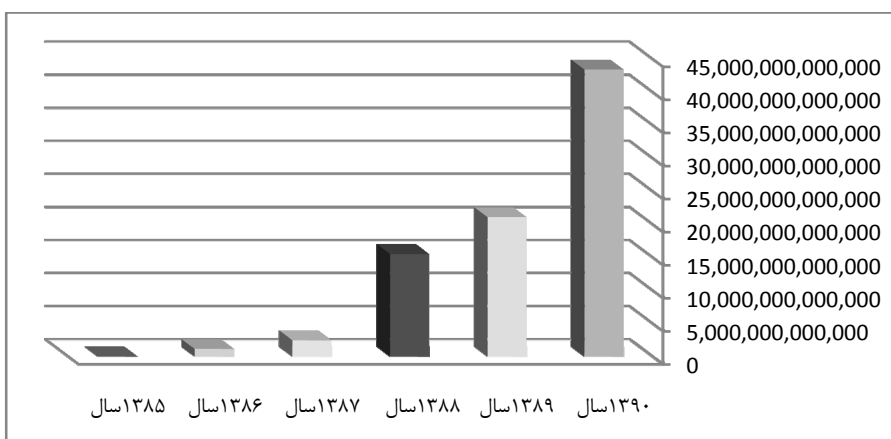
مبارزه با جرائم اقتصادی در اکثر کشورهای جهان به عنوان یک راهبرد و هدف راهبردی، مورد توجه دولتمردان قرار گرفته و به‌عنوان یک مطالبه مردمی نیز در عموم کشورها مطرح است و این حساسیت باعث ورود سازمان‌های داخلی و بین‌المللی به فرآیند مبارزه با جرائم اقتصادی شده و در این راستا، کنوانسیون‌ها و معاهدات زیادی از جمله معاهده پالمو، وین و غیره تشکیل و یک سری قوانین نیز تدوین شد تا سازمان‌های مبارزه کننده را یاری کند. در کشور ما نیز برخی قوانین و مقررات مانند

قانون مبارزه با پول‌شویی و دستورالعمل مبارزه با فساد اداری و ارتقای سلامت نظام اداری و غیره تدوین و سازمان‌های متعددی از جمله وزارت اطلاعات، ناجا، سازمان بازرسی کل کشور و غیره به مبارزه با جرائم اقتصادی می‌پردازند.

پلیس آگاهی ناجا به منظور تقویت روند مبارزه و مقابله با اقدامات متقلبانه در این زمینه، اقدامات خود را توسعه داده و با ابلاغ دستورالعمل و بخشنامه‌ها و هدایت واحدهای صفی در استان‌ها و شهرستان‌ها، فعالانه وارد این عرصه شده است و توانسته طی سال‌های گذشته، در خصوص کشف جرائم اقتصادی موفقیت‌هایی کسب کند که بخشی از آن‌ها به شرح ذیل بیان می‌شود:

نمودار ۱ - تعداد پرونده‌های کشف‌شده در پلیس آگاهی

نمودار ۲ - مقایسه ارزش ریالی پرونده‌های جرائم اقتصادی متشکله در پلیس آگاهی

طبق نمودارهای (۱ و ۲) و بر اساس آمارهای موجود در پلیس آگاهی ناجا، جرائم اقتصادی در کشور در حال گسترش است. در تجزیه و تحلیل علل رشد جرائم اقتصادی

با اذعان به اینکه به دلایل مختلفی هنوز بخش عظیمی از جرائم اقتصادی مکتوم بوده و مورد توجه قرار نگرفته است) به دلایلی از جمله اشکال در زیرساخت‌های نظام اقتصادی کشور، تحریم‌های خارجی، بیکاری، خلأهای قانونی، دولتی بودن اقتصاد کشور، فشارهای اقتصادی به اقشار آسیب‌پذیر از جمله کارمندان دولتی، رواج رابطه‌گرایی در سازمان‌ها، نقص قوانین و نبود نظارت‌های بازدارنده و مؤثر، عدم وجود یک ساختار مناسب جهت مبارزه با جرایم اقتصادی در کشور، عدم تعامل و همکاری سازمان‌های نظارتی، قضایی، انتظامی، تعدد سازمان‌های تصمیم‌گیرنده و مبارزه کننده با جرائم اقتصادی اشاره کرد که بر اساس آن، افزایش ارتکاب جرائم اقتصادی در آتی نیز قابل پیش‌بینی است. لیکن، با وجود عزم راسخ مسئولان نظام و پشتوانه میلیونی افکار عمومی و صدور فرمان هشت ماده‌ای مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در مبارزه با جرائم و مفساد اقتصادی طبق آمارها و بررسی‌های صورت گرفته، سعی و تلاش دستگاه‌های اجرایی، نظارتی و قضایی برای کنترل، مهار و مبارزه با جرائم اقتصادی از پیشرفت مورد انتظار بهره‌مند نبوده و انتظارات را برآورده نکرده است و علت این امر، وجود چالش‌هایی در مسیر مبارزه است که جهت کسب موفقیت در امر مبارزه و پیشبرد اهداف نیاز به شناسایی چالش‌ها و اتخاذ راهکارهای مناسب جهت حل آن‌ها است (هریسی نژاد، ۱۳۸۱، ص ۳).

به‌طور حتم، یکی از دلایل اصلی ناکارآمدی مبارزه با جرائم اقتصادی، عدم شناخت چالش‌های مبارزه است. از آنجا که وضع هرگونه قانون و تدبیری برای رفع این مشکل بدون اندیشیدن به ریشه‌های آن، بیهوده خواهد بود و در نتیجه، شناسایی چالش‌های مبارزه با جرائم اقتصادی، از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. از این‌رو، این تحقیق به دنبال بررسی علمی چالش‌های پلیس آگاهی در مبارزه با جرائم اقتصادی و ارائه راهکارهای مناسب علمی و اجرایی برای آن است.

کشفی (۱۳۷۷) در پایان‌نامه خود با عنوان «بررسی اختیارات پلیس در فرآیند کیفری در حقوق ایران، انگلستان و ولز»، ضمن بررسی تعدادی از قوانین کیفری و حقوقی کشورهای یادشده، به بررسی اختیارات پلیس و وظایف آن در کشورهای مذکور می‌پردازد و بیان می‌دارد: اختیارات و وظایف پلیس دارای مراحل مختلفی است که از اولین برخورد پلیس با فرد مظنون آغاز می‌شود و تا آخرین مرحله یعنی آزادی فرد از بازداشتگاه یا روانه شدن وی به دادگاه ادامه می‌یابد. در کشور ایران نیز اختیارات و وظایف مأموران بیشتر بر اساس مواد آیین دادرسی کیفری که به صورت پراکنده در

قوانین کیفری آمده است و مانند انگلستان از یک قانون خاص (قانون پلیس و ادله کیفری) برخوردار نیست؛ از این حیث قانون مبهم و نارساست.

دانشور (۱۳۸۲) در تحقیق خود با عنوان «بررسی جرائم اقتصادی» بیان می‌دارد: جرائم اقتصادی از محدود جرائمی است که علیرغم سنتی بودن برخی از مصادیق آن، مورد توجه حقوق دانان در دهه اخیر قرار گرفته است؛ زیرا هرچه انسان به اقتصاد وابسته‌تر و نیاز انسان به اقتصاد شدیدتر می‌شود، آماده کردن بستر جامعه برای فعالیت‌های اقتصادی سالم و جلوگیری از فسادی که در آتی فعالیت‌ها را به مخاطره می‌اندازد، بیشتر احساس می‌شود. در حیطه فعالیت‌های اقتصادی، آنچه باعث می‌شود یک عمل مفسده انگیز تلقی شود، مضر بودن آن عمل و وارد کردن خسارت و ضربه به جامعه و افراد جامعه است. لذا ضرر همیشه با جرائم اقتصادی همراه بوده و بدون ضرر جرمی تحت عنوان جرائم اقتصادی محقق نمی‌شود؛ به عبارت دیگر، از اجزای اساسی تشکیل دهنده عنصر مادی این جرم، ضرر است.

عباسی (۱۳۸۵) در پایان‌نامه خود با عنوان «بررسی مساعی بین‌المللی در زمینه پول‌شویی» به بررسی مواردی از پول‌شویی و سابقه آن، تعاریف جرم پول‌شویی در کنوانسیون‌ها و منابع خارجی پرداخته؛ لیکن، به جنبه‌ها، موانع و چالش‌های موجود در کشور کمتر اشاره کرده و در نهایت بیشتر جنبه آشنایی با پول‌شویی را فراهم می‌کند و کمتر اطلاعاتی را در مورد جرائم اقتصادی و جرائم منشأ ارائه می‌کند.

نورزاد (۱۳۸۹) در کتاب خود با عنوان «بررسی حقوق کیفری جرائم اقتصادی در ایران» ضمن بررسی ریشه و دامنه جرم اختلاس و جرائم مشابه در قانون ایران و کشورهای خارجی، به علل بروز اختلاس پرداخته و ضمن آسیب‌شناسی موضوع، راهکارهایی از جنبه حقوقی ارائه کرده است.

اعظمی مقدم (۱۳۹۰) در تحقیقات خود با عنوان «مطالعه تطبیقی الزامات رسیدگی به جرائم اقتصادی در سایر کشورها؛ راهکار مناسب برای پلیس ایران» ضمن بررسی جرائم اقتصادی بیان داشته که در زمینه برنامه‌های مقابله با جرائم اقتصادی، موانع و کاستی‌های جدی نظیر موانع و محدودیت‌های قانونی، نگاه محدود به برنامه‌های فساد، نگاه امنیتی به موضوع فساد، عدم وجود نهادهای منسجم و مسئول، نقش محدود دولت در این برنامه‌ها و موارد متعدد دیگر، قابلیت برنامه‌های مقابله با فساد را محدود و اثرگذاری آن‌ها را تحت شعاع قرار داده است. بر این اساس، بررسی این موانع و کاستی‌ها

به عنوان یک ضرورت اساسی برای تدوین الگویی کارا برای جمهوری اسلامی ایران باید مورد توجه قرار گیرد.

زارعی (۱۳۹۰) در پایان‌نامه خود با عنوان «آیا تشکیل پلیس تخصصی مبارزه با جرائم اقتصادی بر فرآیند مبارزه با این جرائم تأثیر مثبتی دارد؟» به این نتیجه رسیده است که تشکیل پلیس مبارزه با جرائم اقتصادی بر مبارزه و پیشگیری از جرائم اقتصادی تأثیر دارد.

نظری (۱۳۹۰) در تحقیق خود با عنوان «شناسایی زمینه‌های فساد اقتصادی در مناقصات دولتی» ضمن تعریف مناقصه و فرآیندهای برگزاری مناقصه، به مشکلات قانونی و اجرایی قانون مناقصات پرداخته و با شناسایی بسترهای بروز رانت در مناقصات، راهکاری برای مبارزه با رانت‌خواری و فساد در مناقصات ارائه کرده است.

اکثر کارهای تئوری و تجربی که در ارتباط با آثار جرائم اقتصادی انجام گرفته، نشان می‌دهند که جرائم اقتصادی به رشد اقتصادی آسیب می‌رساند و مسیر تخصیص منابع را تغییر می‌دهد و با افزایش دادن هزینه‌های اداری عمومی، موجب دلسردی سرمایه‌گذاران خصوصی می‌شود. همچنین، اختلاف سطح فساد در میان کشورها در جذب سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی (FDI) مؤثر است، به طوری که هر چه سطح فساد در کشور میزبان بیشتر باشد، احتمال سرمایه‌گذاری خارجی در آن کشور پایین‌تر است.

به دنبال بررسی آثار منفی فساد، ادبیات وسیعی نیز به بررسی عوامل مؤثر بر سطح فساد صورت گرفته است که نشان می‌دهند در کشورهایی که بنگاه‌های داخلی آنان مورد حمایت قرار گرفته‌اند، فساد بیشتر است و هر چقدر نرخ دستمزدهای دولتی نسبت به دستمزدهای بخش خصوصی بالاتر بوده، منجر به فساد کمتر در کشور می‌شود (نظری، ۱۳۹۰، ص ۱۰).

تانزی (۱۳۷۸) در مقاله خود تحت عنوان «مسئله فساد، فعالیت‌های دولتی و بازار آزاد»، بیان می‌دارند که فساد و خصوصاً فساد سیاسی غالباً به پروژه‌های سرمایه‌گذاری گره خورده است و با افزایش تعداد پروژه‌ها و تغییر در طراحی و پیچیدگی پروژه، امکان وقوع فساد نیز افزایش می‌یابد. در مطالعه‌های دیگر، علل وقوع جرائم مالی و اقتصادی در بخش دولتی را به این شرح برمی‌شمرد: پرداخت‌هایی که عرضه و تقاضا را برابر می‌کند (شکاف عرضه و تقاضا عاملی است که در کارکنان و مسئولان دولتی انگیزه ایجاد می‌کند)؛ پرداخت‌هایی برای کسب امتیاز بنگاه‌هایی که قرار است خصوصی شوند؛

پرداخت بابت خرید اطلاعات یا نفوذ سیاسی و پرداخت برای اثرگذاری بر تصمیم‌های قضایی. همچنین، علل وقوع جرائم مالی و اقتصادی می‌تواند عدم تقارن اطلاعات از جمله عدم تقارن مقررات در بانکداری و نظام مالیاتی، عدم تقارن‌های اجرایی در نظام اداری ناکارآمد و عدم تقارن‌های اقتصادی از ناحیه توزیع درآمد باشد که این عدم تقارن‌ها، بازار کالاها و خدمات غیرقانونی را تغذیه می‌کند؛ شفافیت‌ها را کاهش می‌دهد؛ مانع حسابرسی جهت کنترل فعالیت‌های غیرقانونی می‌شود؛ سبب افزایش انگیزه اقدامات و معاملات غیرقانونی می‌شود و در بخشی از جامعه، ایجاد یأس می‌کند و توجیه فساد مالی برای باز توزیع ثروت را تقویت می‌سازد (اعظمی مقدم، ۱۳۹۰، ص ۵).

بانک جهانی در تحلیل خود از علل بروز پدیده جرائم مالی، مجموعه‌ای از عوامل اقتصادی، سیاسی و ساختاری را مؤثر دانسته است. فقر، فقدان تأمین اجتماعی همراه با چشم‌اندازی نگران‌کننده درباره آینده، تورم روزافزون و روند پیوسته در نزول قدرت خرید مردم، میزان دخالت و نقش دولت در اقتصاد کشورها و نیز ویژگی کشورهای در حال گذار از اقتصاد متمرکز به اقتصادی مبتنی بر بازار، تغییر پی‌درپی قوانین و مقررات در نظام‌های اقتصادی به شدت مقرراتی، متمرکز بودن اختیارات آشکار و پنهان مسئولان دولتی در پذیرش و رد درخواست‌ها و صدور مجوزهای گوناگون برای آغاز یا ادامه فعالیت‌ها، کنترل قیمت‌ها، تخصیص ارز و از همه مهم‌تر، موقعیت ناشی از نظام بازرگانی خارجی و میزان دخالت دولت‌ها در آن به عنوان فرصت‌های مؤثر در زمینه‌سازی برای جرائم اقتصادی شناخته شده‌اند (آندوینگ، ۱۳۸۸، ص ۱۲).

ویژگی‌های جرم اقتصادی: جرائم با انگیزه اقتصادی و با ماهیت اقتصادی مانند اختلاس، جعل و کلاهبرداری، رشوه‌گیری کمیسیون‌گیری معاملات آگاهانه زیان‌آور، خرید و فروش کالاهای ممنوع، قاچاق کالا، عدم انجام تعهدات مالی، خیانت در امانت، پول‌شویی، تقلب در معاملات دولتی و غیره دارای ویژگی‌های منحصر به فردی است که آن‌ها را از سایر جرائم مجزا و متمایز می‌کند. از جمله این ویژگی‌ها می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد:

- ۱- ماهیت دولتی بودن آن‌ها (در اغلب جرائم اقتصادی، دولت هدف یا قربانی جرم است).
- ۲- پنهان بوده و کمتر فاش می‌شوند.
- ۳- به علت قالب بودن جنبه عمومی به جنبه خصوصی، شاکای پیگیر ندارد.
- ۴- متضرر از جرم اقتصادی فرد نیست؛ بلکه جامعه است.

۵- آثار و پیامدهای آن به‌صورت فوری بروز نداشته، بلکه در دراز مدت آثار آن هویدا می‌شود.

۶- در نزد جامعه از مزومیت و حساسیت کمتری نسبت به سایر جرائم برخوردار است.

۷- مرتکبان این جرم، افرادی به‌ظاهر متشخص و دارای جایگاه اجتماعی بالایی هستند.

۸- مجرمان اقتصادی از حمایت افراد ذی‌نفوذ و صاحب قدرت در دولت و حاکمیت برخوردارند.

۹- جرمی سازمان‌یافته، بین‌المللی و فراملی است.

۱۰- جرائم اقتصادی معمولاً در بستر یک بنگاه اقتصادی، مؤسسه یا شرکت یا یک سازمان رخ می‌دهد (دعاگویان، ۱۳۹۲، ص ۳۴).

عوامل مؤثر بر بروز جرائم اقتصادی

الف) عوامل مستقیم: قوانین و اختیارات دولتی، وضع مالیات و عوارض گمرک، تصمیم‌گیری در مورد هزینه‌ها، تأمین مالی، احزاب و سایر تصمیم‌گیری‌ها؛

ب) عوامل غیرمستقیم: کیفیت کار نظام دیوان‌سالاری، سطح دستمزد در بخش دولتی، سیستم تنبیه و مجازات، نظارت‌های سازمانی، شفافیت در مقررات، قوانین و روش‌ها، رفتار رهبران و مقامات جامعه (موسسه تحقیقاتی تدبیر اقتصاد، ۱۳۸۷، ج، ص ۱۲-۱۰).

دلایل عمده رشد جرائم اقتصادی عبارت‌اند از: عوامل ساختاری، مقررات و آیین‌نامه‌های دولتی، سیستم انتصاب مدیران دولتی، نیروی انسانی و مدیریت منابع، نظام بودجه‌نویسی، وضعیت حقوق و مزایا، شیوه اطلاع‌رسانی و روابط عمومی، دستگاه‌های نظارت و ارزیابی (فتاحی اردکانی، ۱۳۸۹، ص ۱۷۰).

برخی اندیشمندان معتقدند مهم‌ترین عامل در عدم شفافیت نظام اداری، دولتی بودن امور است که موجب عدم کارایی و بازدهی پایین شده است. بی‌علاقگی فرصت‌طلبان به کسب سود از طریق اجرای طرح‌های مولد و سودآور، سلامت نظام اداری را به‌سوی عدم شفافیت سوق داده و مالکیت و دخالت مستقیم دولت در فعالیت‌ها، پیامدهای نامطلوبی را پدید آورده است. این دو عامل موجب انحراف سرمایه‌ها، اعتبارات و امکانات دولتی به سمت فعالیت‌هایی شده‌اند که اغلب توجیه و بازده اقتصادی واقعی ندارند. این عدم کارایی و عدم شفافیت در شرایط عدم وجود رقبای جدی در بخش خصوصی تشدید می‌شود (موسسه تحقیقاتی تدبیر اقتصاد، ۱۳۸۷، ب، ص ۱۴).

تأثیرات جرائم اقتصادی: مسئله فساد در تمام ادوار، گریبان گیر دولت‌ها و دغدغه فکری بسیاری از دانشمندان و متفکران سیاسی بوده است. دانسته در قرن چهاردهم در کتاب کمدی الهی به مسئله فساد توجه کرده و زشتی فساد را از نظر درجه‌بندی در پایین‌ترین سطح اعماق جهنم قرار داده است. ماکیاولی نیز به مسئله فساد پرداخته است. به عقیده وی، فساد جریانی است که طی آن موازین اخلاقی افراد، سست و فضیلت و تقوای آنان به نابودی کشیده می‌شود و از آنجا که بیشتر افراد ضعیف هستند و عاری از تقوا و پرهیزگاری، زمینه فساد در آن‌ها همواره موجود است، مگر زمانی که تحت هدایت و زیر نفوذ یک رهبر سالم قرار گیرند. منتسکیو نیز عقیده دارد که فساد سبب می‌شود یک نظام سیاسی خوب و صحیح به یک سامانه زشت و ناپسند تبدیل شود. وی معتقد است که در حکومت مشروطه، شرافت به قدری مهم است که از هر پیش‌کشی مطلوب‌تر است و احتیاجی به روی آوردن به فساد نیست؛ اما در حکومت استبدادی که نه شرافت وجود دارد و نه تقوا، نمی‌توان به انجام کاری مگر به امید استفاده مفسدانه دل بست. این جرائم نوعاً جنبه فراملی دارند؛ به همین دلیل است که از سال ۲۰۰۰ تاکنون در سطح سازمان ملل، متحد کنوانسیون پالرمو و مریدا به تصویب رسیده که موضوع آن‌ها جرائم اقتصادی و مالی است (اعظمی مقدم، ۱۳۹۰، ص ۴۰). جرائم اقتصادی دارای اثرات و پیامدهای متعددی هستند که موجب اهمیت آن‌ها شده است. از جمله:

۱- **تضعیف امنیت اقتصادی:** فساد مالی و فعالیت‌های مجرمانه یکی از موانع اصلی بر سر راه امنیت اقتصادی، ایجاد شفافیت مالی و حکومت قانونی است، به طوری که زمینه فعالیت‌های تبهکارانه را گسترش داده و فعالیت‌های سازنده اقتصادی را کاهش می‌دهد.

۲- **بی‌ثباتی در کشور:** یکی از آثار زیان‌بار فساد مالی، بی‌اعتمادی مردم نسبت به نظام است. وقتی مردم نسبت به دولت بی‌اعتماد شدند، ثبات دولت هم چندان پایدار نمی‌ماند؛ زیرا در این حالت انتصاب‌ها مبتنی بر روابط می‌شود، افراد خاصی از خدمات حمایتی، مجوزهای خاص و وام‌های بانکی برخوردار می‌شوند، ممیزان مالیاتی آن‌گونه باید و شاید با فساد مقابله نمی‌کنند و حتی ممکن است با مجرمان مالی همکاری کنند.

۳- **افزایش فعالیت‌های زیرزمینی:** گسترش قاچاق و فعالیت‌های زیرزمینی باعث کاهش درآمدهای مالیاتی دولت می‌شود. وقتی درآمد دولت کاهش یابد، دولت برای جبران آن ناچار به افزایش نرخ مالیات می‌شود. افزایش نرخ مالیات نیز افزایش فشار

مالیاتی بر فعالان اقتصادی را در پی دارد. در نتیجه، آن‌ها به دنبال راه‌حل‌هایی برای رهایی از این وضعیت بر می‌آیند که ارتشا یکی از آن‌ها است. از طرف دیگر، کاهش درآمد دولت به فساد بیشتر می‌انجامد و همچنان این دور باطل تکرار می‌شود.

۴- اختلاف در سرمایه‌گذاری دراز مدت داخلی و خارجی: فساد مالی موجب سلب امنیت فعالان اقتصادی شده و در این حالت، عمدتاً سرمایه‌گذاری‌های درازمدت دچار وقفه می‌شوند و سرمایه‌گذاری‌های کوتاه مدت و زودبازده که به راحتی به سرمایه‌گذار قدرت مانور می‌دهد گسترش می‌یابد. بنابراین، به احتمال قوی فرار سرمایه یکی از شایع‌ترین عوارض این مسئله خواهد بود که خود خسارت‌های جبران‌ناپذیری به بخش‌های اقتصادی کشور وارد می‌کند.

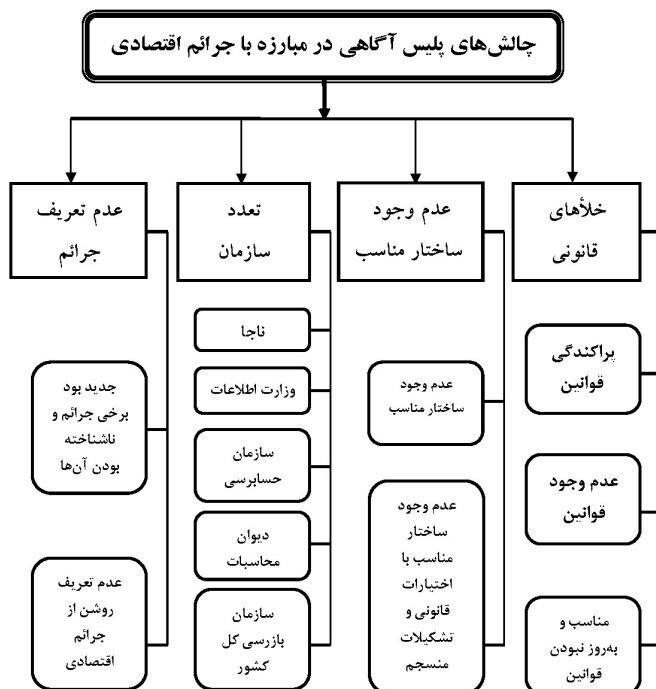
۵- انحراف اولویت‌ها: فساد همچنین ترکیب هزینه‌های عمومی را از انجام فعالیت‌های موردنیاز برای بهره‌برداری و نگهداری از تأسیسات منحرف و به سمت خرید تجهیزات جدید هدایت می‌کند. به این ترتیب، بهره‌برداری سرمایه‌گذاری عمومی را به‌ویژه در بخش‌های زیر بنایی کاهش می‌دهد. در یک رژیم فاسد، مقامات دولتی از اجرای طرح‌های بهداشتی اجتناب می‌ورزند؛ چون امکان کمتری برای رانت‌خواران در این طرح‌ها وجود دارد.

۶- تضعیف یا انحراف استعدادها: فساد مالی باعث می‌شود کسانی که استعداد و خلاقیتی دارند از جایگاه شایسته خود برخوردار نشوند؛ زیرا در شرایط وجود فساد حقوق اشخاص محفوظ نمی‌ماند و حق مالکیت اشخاص در ابتکارات، نوآوری‌ها و خلاقیت‌ها به رسمیت شناخته نمی‌شود.

۷- افزایش هزینه معاملات تجاری: فساد مالی باعث افزایش هزینه معاملات تجاری می‌شود. با افزایش هزینه معاملات، قدرت رقابت اقتصادی در کشور نسبت به کشورهای دیگر کاهش پیدا کرده و در نتیجه، انگیزه فعالیت سالم اقتصادی از بین می‌رود.

۸- تأثیر بر فقر: هر کجا فساد رواج یابد، رشد آسیب می‌بیند و این مسئله تأثیر شدیدی بر فقر دارد. علاوه بر این، فقرا خدمات اجتماعی کمتری دریافت می‌کنند. فساد، سرمایه‌گذاری را از پروژه‌های مربوط به کمک به تهیدستان دور کرده و امکان استفاده از وسایل کارآفرینی در بنگاه‌های با مقیاس کوچک که برای رهایی از فقر مناسب هستند سلب می‌کند. بدتر آنکه رژیم‌های فاسد غالباً مقدار هزینه‌های دفاعی را بر هزینه مدارس

و کلینیک‌های بهداشتی روستایی ترجیح می‌دهند (مؤسسهٔ تدبیر اقتصاد، ۱۳۸۷ الف، ص ۱۴).

نمودار ۳ - مدل مفهومی تحقیق

روش‌شناسی تحقیق

تحقیق حاضر از حیث هدف و ماهیت، کاربردی، از حیث نحوهٔ گردآوری داده‌ها، پیمایشی و از لحاظ نوع و روش، توصیفی - تحلیلی است. جامعهٔ آماری این تحقیق ۷۰ نفر شامل: رؤسا و جانشینان ادارات مبارزه با جرائم اقتصادی پلیس آگاهی استان‌های سراسر کشور و کارآگاهان و افسران مبارزه با جرائم اقتصادی سراسر هستند که دارای مدرک تحصیلی دیپلم و بالاتر بوده و دارای حداقل ۳ سال سابقه در امر کشف جرم می‌باشند. در این تحقیق از روش تمام شماری استفاده شده است که پرسشنامه‌ها از تمام ۷۰ نفر جامعهٔ آماری اخذ شده است. انجام تحقیق و اطلاعات و داده‌های تحقیق در فاصلهٔ زمانی مهر ۹۱ تا شهریور ۹۲ جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل شد. در این تحقیق، بر اساس فرضیه‌های تحقیق، پرسشنامه‌ای ۲۳ سؤالی طرح شد. برای بررسی روایی پرسشنامه، از نظر اساتید و

خبرگان در این زمینه استفاده که مورد تأیید قرار گرفت و مشخص شد از اعتبار لازم برخوردار است. به‌منظور تعیین پایایی پرسشنامه پیش‌آزمون صورت گرفت و در ابتدا، تعدادی پرسشنامه در جامعه آماری توزیع و گردآوری شد. ضریب آلفای کرونباخ برای تمامی سؤالات به‌طور کلی ۰/۷۳۸ محاسبه گردید که نشانگر پایایی آن‌ها است.

یافته‌های تحقیق

الف) یافته‌های توصیفی: برابر جدول (۱)، از کل ۷۰ نفری که به این سؤالات پاسخ داده و اطلاعات آن‌ها در دسترس است؛ ۹ نفر (۱۲.۹ درصد) دارای سن ۲۵ تا ۳۰ سال، ۳۲ نفر (۴۵.۷ درصد) دارای سن ۳۱ تا ۳۵ سال و ۲۹ نفر (۴۱.۴ درصد) دارای سن ۳۶ به بالا سال بوده‌اند. تعداد ۴ نفر (۵.۷ درصد) دارای مدرک دیپلم، ۲۶ نفر (۳۷.۱ درصد) دارای مدرک کاردانی، ۳۴ نفر (۴۸.۶ درصد) دارای مدرک تحصیلی کارشناسی و تعداد ۶ نفر (۸.۶ درصد) دارای مدرک تحصیلی کارشناسی ارشد بوده‌اند و پاسخ‌دهندگان به سؤالات دارای سابقه خدمتی به شرح؛ ۲۲ نفر (۳۱.۴ درصد) ۳ تا ۷ سال، ۲۵ نفر (۳۵.۷ درصد) ۸ تا ۱۲ سال و ۲۳ نفر (۳۲.۹ درصد) بالای ۱۳ سال سابقه خدمت در امر مبارزه با جرائم و همچنین، پاسخ‌دهندگان دارای شغل به شرح؛ ۲۴ نفر (۳۱ درصد) افسر پرونده، ۱۱ نفر (۱۵.۷ درصد) کارآگاه، ۶ نفر (۸.۶ درصد) جانشین اداره و ۲۹ نفر (۴۴.۷ درصد) رئیس اداره بوده‌اند.

جدول ۱ - ویژگی‌های جمعیت شناختی

ویژگی‌های جمعیت شناختی	فراوانی	درصد فراوانی
سن	۲۵-۳۰	۱۲.۹
	۳۱-۳۵	۴۵.۷
	بالای ۳۶ سال	۴۱.۴
تحصیلات	دیپلم	۵.۷
	کاردانی	۳۷.۱
	کارشناسی	۴۸.۶
سابقه خدمتی	کارشناسی ارشد	۸.۶
	۳-۷	۳۱.۴
	۸-۱۲	۳۵.۷
شغل	بالای ۱۳ سال	۳۲.۹
	افسر پرونده	۳۱
	کارآگاه	۱۵.۷
	جانشین اداره	۸.۶
	رئیس	۴۴.۷

ب) یافته‌های تحلیلی: با توجه به اینکه با طراحی فرضیه‌های هدفمند، تأثیر هر کدام از مؤلفه‌ها بر فرآیند مبارزه با جرائم اقتصادی (پی‌جویی جرم اقتصادی) ارزیابی خواهد شد، لذا از آزمون t برای آزمون معنی‌داری فرضیه‌ها و از آزمون همبستگی اسپیرمن برای تعیین ضریب همبستگی استفاده شده است. خلاصه اطلاعات مربوط به چهار فرضیه، اعم از مینیموم، ماکزیموم، میانگین و خطای استاندارد شده به تفکیک در جدول (۲) ارائه شده است.

جدول ۲ - فراوانی متغیرهای تحقیق

متغیرها	تعداد	کمترین	بیشترین	میانگین	انحراف معیار
خلأ قانونی	۷۰	۳۰۰	۵۰۰	۴۰۸۵۷	۰۴۷۸۸۱
فقدان ساختار	۶۹	۳۰۴۳	۵۰۰	۴۰۴۵۷۶	۰۳۹۲۴۴
تعامل و همکاری	۶۹	۱۰۴۰	۵۰۰	۴۰۳۳۰۴	۰۶۵۵۱۴
تعدد سازمان‌ها	۶۹	۳۰۰	۵۰۰	۴۰۱۸۸۴	۰۴۲۱۳۲
تعداد معتبر	۶۹		۵۰۰		

در این قسمت چگونگی ارتباط متغیرها با یکدیگر با استفاده از آزمون یک نمونه‌ای t انجام می‌پذیرد.

جدول ۳ - آزمون تی یک متغیره

متغیرها	ارزش	انحراف معیار	میزان خطا	انحراف	اختلاف ضریب کمترین و بیشترین
خلأ قانونی	۱۸۰۹۷۱	۶۹	۰۰۰۰	۱۰۸۵۷۱	کمترین ۰۰۹۷۱۵ بیشترین ۱۰۱۹۹۹
فقدان ساختار	۲۴۰۲۶	۶۸	۰۰۰۰	۱۰۴۴۹۲۸	کمترین ۱۰۱۳۲۸۹ بیشترین ۱۰۱۵۶۹۶
عدم تعامل و همکاری	۲۵۰۱۳۸	۶۸	۰۰۰۰	۱۰۱۶۸۱۱۶	کمترین ۱۰۱۵۴۷۷ بیشترین ۱۰۱۸۱۴۶
تعدد سازمان‌ها	۲۳۰۴۳۰	۶۸	۰۰۰۰	۱۰۱۱۸۸۴۱	کمترین ۱۰۰۸۷۱ بیشترین ۱۰۱۲۸۹۶

طبق جدول (۳)، برای تمامی متغیره‌های تحقیق میزان خطا کمتر از ۰/۰۱ است که نشان‌دهنده این موضوع است که تمامی فرضیه‌ها در سطح معناداری و با اطمینان بیش از ۹۹ درصد تأیید شده است. نتایج آزمون تی، وجود ارتباط معنی‌دار بین خلأهای قانونی و مبارزه با جرائم اقتصادی را تأیید می‌کند. نتیجه نشان می‌دهد قوانین نقش مهمی در برخورد با جرائم اقتصادی ایفا می‌کند و باید با ایجاد قوانین جامع و رفع کاستی‌های قوانین قدیمی و تعاریف دقیق جرائم اقتصادی، مبارزه با این جرائم را تقویت کنیم. بین عدم تعامل و همکاری سازمان‌های متولی و مبارزه بر جرائم اقتصادی رابطه معناداری وجود دارد. با تأیید این فرضیه این موضوع مشخص می‌شود که تعامل و همکاری

سازمان‌ها در پیشگیری و به سرانجام رساندن پرونده‌های اقتصادی لازم است و همچنین باید در قوانین جرائم اقتصادی، تمامی سازمان‌های متولی با شرح دقیق وظایف و حوزه‌های فعالیت مربوطه، مدنظر قرار گیرند. بین فقدان ساختار مناسب و مبارزه با جرائم اقتصادی نیز رابطه معنی‌داری وجود دارد. این رابطه تأیید شده، حاکی از این امر است که باید تمامی فعالیت‌ها و نحوه کار در مبارزه و پیگیری این جرائم از قبل تعیین شده باشد و به صورت سلیقه‌ای برخورد نشود و باید ثبات رویه داشته باشیم که این امر هم به قوانین مربوط می‌شود و هم به ساختار طراحی شده برای مبارزه با این نوع جرائم. بین تعدد سازمان‌های متولی مبارزه با جرائم اقتصادی و مبارزه با این جرائم رابطه معنی‌داری وجود دارد. این فرضیه نشان می‌دهد که باید یک واحد مشخص و حرفه‌ای با اختیارات کامل وجود داشته باشد تا این جرائم را پیگیری کند. وجود سازمان‌های مختلف برای مبارزه، باعث دوباره کاری، ایجاد راه‌های فراری برای مجرمان و همچنین درگیری نیروهای مقابله‌کننده این جرائم باهم خواهد شد.

جدول ۴ - آزمون همبستگی اسپیرمن

متغیرها	خلأ قانونی	فقدان ساختار	تعامل و همکاری	تعدد سازمان‌ها
همبستگی	1	.632**	.134	.343**
خلأ قانونی		.000	.271	.004
تعداد	70	69	69	69
همبستگی	.632**	1	.109	.210
فقدان ساختار	.000		.371	.083
تعداد	69	69	69	69
همبستگی	.134	.109	1	.067
تعامل و همکاری	.271	.371		.582
تعداد	69	69	69	69
همبستگی	.343**	.210	.067	1
تعدد سازمان‌ها	.004	.083	.582	
تعداد	69	69	69	69

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

جدول (۴)، ضریب همبستگی اسپیرمن، میزان خطا و تعداد داده‌ها را ارائه می‌کند. بر اساس این خروجی، برای متغیرهایی که میزان خطای آن‌ها کمتر از ۰/۰۵ است، بین متغیرهای بررسی‌شده همبستگی معنادار وجود دارد. بنابراین، بین خلأ قانون و افزایش جرائم اقتصادی همبستگی معناداری وجود دارد؛ زیرا نبود قانون، امکان برخورد و مجازات مجرمان را از بین برده و عدم برخورد و مجازات باعث تخریب مجرمان و افزایش ارتکاب

جرم خواهد شد. همچنین، بین عدم وجود یک ساختار سازمانی منسجم، مسئول و پاسخگو با افزایش جرائم اقتصادی همبستگی معنی‌داری وجود دارد؛ زیرا این نقص باعث پاسخگو نبودن هیچ نهاد و سازمانی در امر مبارزه خواهد شد.

بین تعدد سازمان‌های مبارزه‌کننده و افزایش جرائم اقتصادی نیز همبستگی معنی‌داری وجود دارد؛ چون تعدد سازمان‌های متولی و عدم ارتباط آن‌ها با یکدیگر باعث جزیره‌ای شدن مبارزه و حتی موازی‌کاری شده که این امر باعث افزایش جرائم اقتصادی خواهد شد.

نتیجه‌گیری

- تأثیر خلأهای قانونی بر مبارزه با جرائم اقتصادی: فساد اقتصادی مانند هر مسئله اجتماعی دیگر، از ابعاد مختلفی قابل بررسی است. عوامل اقتصادی، اجتماعی، تاریخی، سیاسی، فرهنگی و برخی پارامترهای حقوقی در پیدایش این معضل اجتماعی دخالت دارند. عوامل حقوقی مؤثر در پیدایش فساد اقتصادی را می‌توان تحت سه عنوان خلأ قانونی، ضعف و ابهام و تشتت در قوانین موجود و در نهایت، تخلف از مقررات و قوانین و اجرا نکردن صحیح آن‌ها طبقه‌بندی کرد. ضعف و کاستی در این زمینه، همواره یکی از علل مهم شکل‌گیری مفاسد اقتصادی بوده است. در حالی که در سایر تحقیقات، تنها به کمبود برخی قوانین به‌طور کلی اشاره شده است و به ضعف، ابهام و تشتت در قوانین که عوامل مهمی در عدم برخورد قاطع با مفسدان اقتصادی محسوب می‌شوند، اشاره‌ای نشده است.

مشکل دیگر در خصوص جرائم اقتصادی بعد از خلأ قانونی، عدم تعریف جرائم اقتصادی است. چندین دهه است که موضوع تعریف جرائم اقتصادی در کشورهای مختلف و خصوصاً در کشورهای توسعه‌یافته، موضوع بحث و نقد بوده و تئوری‌های مختلفی در این راستا ارائه شده است، لیکن در این خصوص به هیچ تعریف واحدی دست نیافته‌اند. علت این امر به خاطر آن است که عنوان اقتصاد، لفظی عام است؛ حتی اقتصاددانان تاکنون نتوانسته‌اند تعریفی جامع و مانع از آن ارائه دهند و به همین خاطر، ارائه تعریفی از جرائم اقتصادی یا جرائم علیه اقتصاد دشوار بوده است.

- **عدم تعامل و همکاری سازمان‌های مبارزه کننده با جرائم اقتصادی:** تعامل بسیار ضعیف بین نهادهای مؤثر در مبارزه و ضعف در ضمانت اجرای قانونی، از جمله مسائل موجود در حوزه سیاست کیفری است. چه اینکه عدم قاطعیت قوای حاکم در اجرای مجازات و عدم حتمیت اجرای مجازات، جنبه پیشگیرانه مجازات را از بین برده است و افراد با بررسی منافع و عواید حاصل از ارتکاب تخلف و همچنین، مقایسه آن با خطرات احتمالی ناشی از کشف جرم و اجرای مجازات، این منافع را به مراتب دست‌یافتنی‌تر و محتمل‌تر می‌بینند و نسبت به ارتکاب تخلفات و جرائم اقدام می‌کنند. هم‌اکنون، یک ارتباط سیستمی بین سازمان‌های مبارزه کننده با جرائم اقتصادی از جمله مجتمع قضایی ویژه امور اقتصادی، سازمان بازرسی کل کشور، دیوان محاسبات کل کشور، شورای حفظ حقوق بیت‌المال، وزارت اطلاعات، حفاظت اطلاعات قوه قضائیه، سازمان حسابرسی کل کشور، پلیس آگاهی و پلیس اطلاعات و امنیت عمومی ناجا وجود ندارد؛ بدین نحو که اگر متهمی به خاطر یک جرم اقتصادی توسط یکی از سازمان‌های فوق‌الذکر تحت تعقیب قرار بگیرد، هیچ اطلاعی از متهم موصوف به سایر سازمان‌ها ارسال نمی‌شود. در حالی که ممکن است توسط آن سازمان‌ها نیز تحت تعقیب باشد یا اطلاعات ذی‌قیمتی در اختیار سایر سازمان‌ها باشد که بتواند در کشف جرم به سازمان موصوف کمک کند که به این امر در تحقیقات مشابه نیز اشاره شده است.

- **نبود یک ساختار و سازمان متولی و پاسخگو در امر مبارزه با جرائم اقتصادی:** با وجود تأکید زیاد درباره مبارزه با جرائم و مفسد اقتصادی، بسیاری از تلاش‌ها در این زمینه به دلایل زیادی شکست خورده‌اند. یکی از دلایل، عدم تناسب بین سازمان مبارزه کننده با جرایم اقتصادی و مجرمان اقتصادی است؛ زیرا نبود یک ساختار منسجم و سازمان‌یافته که در عین داشتن اختیارات قانونی در برخورد با جرائم اقتصادی ملزم به پاسخگویی در خصوص علل بروز جرائم و مفسد اقتصادی باشد، امکان مبارزه قاطع با مجرمان و مفسدان اقتصادی را به شدت کاهش داده و مانع از دستیابی مبارزه کننده به اهداف خود (از بین بردن ریشه‌های فساد اقتصادی) خواهد شد. ولی در سایر تحقیقات به وضوح و شفافیت موجود، به لزوم تأسیس چنین سازمانی با رویکرد متولی و پاسخگو بودن پرداخته نشده است؛ هرچند بر استقلال قانونی سازمان اشاره شده است.

- **تعدد سازمان‌های متولی مبارزه با جرائم اقتصادی:** در حال حاضر بخش‌های متعددی همانند ناجا، وزارت اطلاعات، حفاظت اطلاعات قوه قضائیه، بازرسی و حراست

دستگاه‌های دولتی به موضوع جرائم اقتصادی رسیدگی و هر بخش، آمارهای مربوط به پرونده‌هایی را که راساً رسیدگی کرده ارائه می‌کنند. متأسفانه، عدم تمرکز آمارهای مرتبط به همراه عدم هم‌زمانی وقوع و کشف جرائم مذکور، باعث می‌شود که امکان بررسی همه‌جانبه این پدیده و ارائه تحلیل درست و کاملی از روند جرائم و اظهارنظر قطعی در خصوص مؤلفه‌های مؤثر بر وقوع یا کشف مقدر نشود و قضاوت‌ها مستند به اطلاعات در دسترس هر بخش باشد که قطعاً کامل نبوده و نمی‌تواند تصویری واقعی از جرائم اقتصادی ارائه دهد. وجود سازمان‌های موازی در امر رسیدگی به جرائم اقتصادی (سازمان بازرسی کل کشور، حراست ادارات، وزارت اطلاعات و غیره) باعث بروز ناهماهنگی در پیش‌بینی، پیشگیری و کشف جرائم اقتصادی شده که در برخی تحقیقات صورت گرفته به تعدد سازمان‌های مبارزه کننده و موازی کاری آن‌ها اشاره شده است؛ ولی به صورت علمی و پژوهشی موضوع بررسی نشده است.

با توجه به مراتب فوق، چنین نتیجه‌گیری می‌شود که برای مبارزه با مفسدان و مجرمان اقتصادی نیاز به تصویب قوانین جدید، اصلاح برخی قوانین قدیمی و به روز کردن آن‌ها، ارائه تعریف مشخص و جامعی از جرم اقتصادی و ایجاد یک ساختار منسجم، متولی، با اختیارات کامل قانونی و پاسخگو به منظور از بین بردن تعدد سازمان‌ها و جلوگیری از موازی کاری موجود در بین سازمان‌ها و نهادهای مبارزه کننده و پیرنگ دیدن نقش پلیس آگاهی در مبارزه به وضوح احساس می‌شود.

پیشنهادها

- ارائه تعریف دقیقی از جرائم اقتصادی به منظور عدم برداشت‌های متفاوت از آن؛
- احصای خلأهای موجود در امر مبارزه با جرائم اقتصادی و ارائه پیشنهادی جهت مرتفع کردن آن‌ها و جرم انگاری برای جرائم موصوف که فاقد عنوان مجرمانه در قوانین کشور می‌باشند؛
- ایجاد تعامل و همکاری گسترده بین سازمان‌های مبارزه کننده با جرائم اقتصادی از جمله سازمان بازرسی کل کشور، دیوان محاسبات کشور، وزارت اطلاعات و غیره؛
- ایجاد یک سازمان مستقل، کارآمد و پاسخگو به عنوان متولی اصلی مبارزه با جرائم اقتصادی به منظور از بین بردن فعالیت‌های مشابه و موازی کاری و تمرکز اطلاعات در یک سازمان به منظور اشرافیت اطلاعاتی بر جرائم اقتصادی و امکان برنامه‌ریزی مناسب؛

- رویکرد نوین در مبارزه با جرائم اقتصادی در دوران جدید در چارچوب تفکر راهبردی، جای خود را در مبانی نظری نخبگان جامعه باز یافته، لذا در پیش گرفتن آن اجتناب‌ناپذیر است؛
- کاربست مبارزه جدید، ضرورتاً مستلزم طراحی مدلی کارآمد است تا با پیش‌بینی تهدیدات و آسیب‌پذیری‌های محیط داخل و خارج و به‌کارگیری قوت‌ها و فرصت‌های پیشرو، نگرشی عقلایی به چشم‌انداز آینده مبارزه داشته تا نقشه راهی برای مبارزه اثرگذار در حال و آینده شود؛
- وجود قانون شفاف و بدون امکان تفسیرهای متفاوت و دارای مجازات قطعی برای مجرمان؛
- خصوصی‌سازی، یعنی کاهش محدودیت‌ها و ممنوعیت‌های حضور بخش خصوصی برای انجام فعالیت‌های مختلف اقتصادی، سیاسی، اجتماعی فرهنگی در یک چارچوب مشخص و انتقال مالکیت یا مدیریت فعالیت‌های تصدی گرانه قابل واگذاری دولت به بخش خصوصی؛
- انحصار زدایی، اعم از اینکه در بخش دولتی یا غیردولتی باشد؛
- ارتقای وضعیت سیستم‌های کنترل داخلی سازمان‌ها؛
- بهبود وضعیت معیشتی کارکنان دولت؛
- عضویت پلیس در ستادهای متولی مثل ستاد مبارزه با مفاسد اقتصادی؛
- عضویت پلیس در شورای عالی مبارزه با پول‌شویی؛
- استفاده از کارشناسان پلیس در کمیسیون اصل نود مجلس شورای اسلامی.

منابع

منابع فارسی

- اعظمی مقدم، مجید (۱۳۹۰). *مطالعه تطبیقی الزامات رسیدگی به جرائم اقتصادی در سایر کشورها؛ راهکار مناسب برای پلیس ایران*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه علوم انتظامی امین.
- آندوینگ، ینس کریستوفر و فلدشتاد، اود هلیه (۱۳۸۸). *فساد اقتصادی در جهان* (تینا سوریده، مترجم). تهران: مؤسسه تحقیقاتی تدبیر اقتصاد.
- تانزی، ویتو (بهمن ۱۳۷۸). مسئله فساد، فعالیت‌های دولتی و بازار آزاد (بهمن آقایی،

مترجم). مجله اطلاعات سیاسی و اقتصادی. شماره ۱۴۹ و ۱۵۰. صص ۱۷۸-۱۸۹. بازیابی از:

<http://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/94418>

-دانشور، رضا (۱۳۸۲). بررسی جرائم اقتصادی. مشهد: انتشارات دانشگاه علوم رضوی
-دعاگویان، داود (زمستان ۱۳۹۲). مطالعه تطبیقی پلیس اقتصادی کشورهای مدل برای
تدوین الگویی برای پلیس ایران. فصلنامه علمی - پژوهشی پژوهش‌های اطلاعاتی و
جنایی. ۸(۴). صص ۵۷-۸۲. بازیابی از: <http://goo.gl/aGLC7r>
-زارعی، اصغر (۱۳۹۰). آیا تشکیل پلیس تخصصی مبارزه با جرائم اقتصادی بر فرایند
مبارزه با این جرائم تأثیر مثبتی دارد؟. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه علوم انتظامی
امین.

-زمانی، علی اکبر و اعظمی مقدم، مجید (۱۳۸۸). کشف تسهیلات غیرمجاز بانکی،
آسیب‌ها و چالش‌ها. فصلنامه علمی - ترویجی کارآگاه. شماره ۱۱. صص ۸۴-۹۵.
-عباسی، اصغر (۱۳۸۵). بررسی مساعی بین‌المللی در زمینه پول شویی. تهران: انتشارات
جنگل.

-فتاحی اردکانی، حبیب‌الله (۱۳۸۹). راهبردها و راهکارهای کلان جمهوری اسلامی ایران
در مبارزه با فساد. مجموعه مقالات همایش ارتقای سلامت اداری، شورای هماهنگی
دستگاه‌های نظارتی. انتشارات زمان نو. صص ۱۶۸-۱۸۰.

-کشفی، سعید (۱۳۷۷). بررسی اختیارات پلیس در فرآیند کیفری در حقوق ایران،
انگلستان و ولز و رویکرد نظام حقوقی ایران در قبال آن. پایان‌نامه کارشناسی ارشد،
دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه شهید بهشتی.

-مؤسسه تحقیقاتی تدبیر اقتصاد (۱۳۸۷ الف). راهکارها مقابله با فساد اقتصادی در ایران.
تهران: مؤسسه تحقیقاتی تدبیر اقتصاد.

-مؤسسه تحقیقاتی تدبیر اقتصاد (۱۳۸۷ ب). فساد مردم‌سالاری و رشد اقتصادی. تهران:
مؤسسه تحقیقاتی تدبیر اقتصاد.

-مؤسسه تحقیقاتی تدبیر اقتصاد (۱۳۸۷ ج). مبارزه با فساد و تجربه جهانی. تهران:
مؤسسه تحقیقاتی تدبیر اقتصاد.

-نظری، محمدرضا (۱۳۹۰). بسترهای رانت‌خواری در مناقصات. پایان‌نامه کارشناسی
ارشد، رشته علوم اقتصادی، دانشکده حقوق، علوم سیاسی و اقتصادی، دانشگاه آزاد تهران
جنوب.

-نورزاد، مجتبی (۱۳۸۹). بررسی حقوق کیفری جرائم اقتصادی در ایران. تهران: انتشارات جنگل.

-وبگاه الف (۱۳۹۴). رتبه جهانی ایران در فساد اقتصادی. بازیابی از:
<http://alef.ir/vdcgwy9xxak9xq4.rpra.html>

-هریسی نژاد، کمال‌الدین (۱۳۸۱). تأملی در عوامل حقوقی مفسد اقتصادی. اولین همایش آسیب‌های اجتماعی در ایران. دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی. صص ۱۴-۱.